

Марусич Т.*

УКРАЇНО-РОСІЙСЬКІ ВІДНОСИНИ В ЕНЕРГЕТИЧНІЙ СФЕРІ. ЕНЕРГЕТИЧНА ДИПЛОМАТІЯ

В енергетичних відносинах України з Росією є явні загрози її енергетичній безпеці через майже монопольну залежність у постачанні основних ПЕР, у першу чергу природного газу, яка визначає надмірний з точки зору енергетичної незалежності економічний та політичний тиск.

Енергетична дипломатія є однією з важливих складових державної політики, а її ефективна реалізація корінним чином впливає на розвиток не лише національної економіки, а й держави в цілому, політичної сфери життя суспільства. Ефективна енергетична дипломатія – одна з основних передумов економічної безпеки України [4]. Росія досить вдало використовує економічну дипломатію як важіль тиску на Україну задля диктування своєї позиції з певних політичних питань.

Відносини між Росією й Україною загострилися, після того як в березні 2005 російська газодобувна компанія Газпром зажадала від України платити за газ з 2006 за цінами, близькими до європейських [3]. Незважаючи на те, що економічні причини існували і раніше, російський уряд не поспішав здійснювати різких дій, припасуючи їх як засіб політичного тиску, і почав підняття цін тільки після зміни зовнішньополітичного курсу України у напрямку Заходу. Перекриття в січні 2009 р ВАТ «Газпром» постачання природного газу як в саму Україну, так і в країни ЄС стало серйозним випробуванням для українсько-російських відносин, а також для всієї системи відносин України та Росії з європейськими партнерами. Таким чином Росія продемонструвала і Україні, і країнам Західної Європи, що саме вона здатна тримати все під контролем та приймати остаточні рішення. Експортна діяльність компанії Газпром є часткою енергетичної дипломатії Росії, яка має на меті поширення політичного та економічного впливу Росії в державах-транзитерах і державах-споживачах. Враховуючи зацікавленість держав ЄС в гарантіях безперебійного енергопостачання, російська сторона у своїй інформаційній кампанії зробила акцент саме на неспроможності України виступити надійним транзитером природного газу [2]. Одним із завдань такого потужного тиску саме шляхом енергетичного чиннику було створення можливостей для отримання контролю над українською ГТС. Поза тим, дискредитація України перед європейськими партнерами могла призвести до зміни зовнішньополітичних пріоритетів нашої держави, що сприяло б її поверненню у фарватер російської зовнішньої політики.

Починаючи з середини 90-х років Росія розробляє проекти розбудови газопроводів в обхід території України. Першим реалізованим проектом став газопровід Ямал – Європа, що пройшов територіями Білорусі та Польщі. Цим самим Росія показує Україні, що в першу чергу Україні необхідно робити значний акцент на відносинах з Росією та відмовитись від орієнтації на захід. 1997 року укладено угоду про розбудову наступного альтернативного маршруту по дну Чорного моря до Туреччини – «Блакитний потік». У 2009 році цим газопроводом транспортовано близько 9,5 млрд. куб. м газу, очікується, що в

* студентка 4 курсу спеціальності «Міжнародні відносини» Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Науковий керівник: ас. Сапсай А.П.

2010-му ця цифра становитиме 16 млрд. Ще два проекти – «Північний потік» і «Південний потік» – поки що на стадії розробки. Орієнтовний термін запуску проекту «Північний потік» – 2013 рік. Щодо «Північного потоку», то його лінійна (суходільна) частина вже реалізована на дві третини. Орієнтовний термін запуску першої гілки – 2011 рік. Нині територією України відбувається транзит 120 млрд. куб. м газу на рік, що становить близько 80% від загального об'єму російського газу. За середніми розрахунками, пропускна спроможність альтернативних газопроводів найближчі 20 років становитиме близько 55 млрд. кубометрів газу, що знизить транзитну потужність вітчизняної газотранспортної системи на 30% [8].

Всі ці заходи спрямовані на те, щоб показати Україні значну залежність від Росії. Аналіз складного становища української енергетичної дипломатії свідчить про те, що державі для досягнення справді вигідних результатів доведеться все більше покладатися на партнерство з Росією. Системна криза у газовій сфері українсько-російських відносин в період 2005–2009 рр. свідчить про намагання Москви використати енергетичний чинник з метою відновлення контролю над Україною [2]. У випадку досягнення цієї мети Росія отримає значні можливості посилення свого впливу на європейському та світовому рівнях.

Література

1. Указ Президента України № 105/2007 від 12 лютого 2007 року «Про Стратегію національної безпеки України».
2. Рівняння з багатьма невідомими // Матеріали засідання Круглого столу «Україна-Росія: шляхи подолання кризи в відносинах 3.06.2009 року/ <http://www.dialog.org.ua>
3. Єременко А. Про політичний газ та газову політику. – Дзеркало тижня. – 2008. – № 25.
4. Енергетична стратегія України до 2030 року. // Розпорядження Кабінету Міністрів України № 145-р від 15.03.2006 № 145-р.
5. Саприкін В. Про «Концепцію державної енергетичної політики України на період до 2020 року» // Дзеркало тижня. – 2001. – №8 (332).
6. Діак І. Доповідь «Формування і здійснення державної політики України щодо забезпечення енергоносіями» // Вісник НГСУ. 2006. – № 1.
7. Мартиненко М. Енергетична безпека країни: пріоритети та перспективи. – Голос України. – 2007. – № 42.
8. Стогній В. С., Кириленко О. В., Денисюк С. П. Енергетична безпека України. Світові та національні виклики. – К.: Українські енциклопедичні знання, 2006. – 406 с.
9. Українсько-російські відносини: зліти та падіння. – К.: Т-во «Знання України», 2007. – 24 с.
10. Єременко А. Газ: від Азії до ЄС. – Дзеркало тижня. – 2008. – № 11